

In this paper was studied the essence of the concept of "electronic money", and their causes in the economic environment. Raised the important issue of Internet payments security and the state's role in ensuring adequate regulatory and legal regulation of these problems. Was described the current electronic money system of payments in Ukraine, the advantages and disadvantages of their use, the prospects for expanding the package of services through cooperation with local banks. The factors that increase the use of electronic money in the Ukrainian reality were detected.

Keywords: electronic money, e-payments, online payment system, payment card.

УДК 330.3

Асист. Л.Р. Прийма; асист. І.Я. Кулиняк –
НУ "Львівська політехніка"

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

На основі аналізу літературних джерел вивчено сутність поняття "розвиток". Розглянуто теоретичні підходи різних авторів до трактування поняття "розвиток підприємства", що дало змогу обґрунтувати авторський підхід до тлумачення цього поняття та виокремити спільні характеристики: наявність кількісних та якісних змін, перехід з одного стану в інший, адаптація до впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. На основі узагальнення та систематизації існуючих тлумачень запропоновано авторське визначення сутності поняття "розвиток підприємства" у вузькому та широкому розумінні.

Ключові слова: розвиток, розвиток підприємства, зміни, стан об'єкта, динамічне середовище.

Постановка проблеми. В економічній теорії наявна значна кількість підходів до трактування поняття "розвиток підприємства". Відсутність єдиного універсального підходу, а також суперечливість між деякими визначеннями поняття "розвиток підприємства", потребує проведення ґрунтовнішого аналізу цього поняття з метою створення несуперечливого теоретичного підґрунтя для практики ведення господарської діяльності підприємств. Інтерпретація поняття "розвиток підприємства" повинна ґрунтуватись на врахуванні багатоаспектності та багатогранності досліджуваного поняття, що потребує вивчення значної кількості літературних джерел.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджували питання розвитку та управління розвитком підприємств як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, такі як: О.Л. Гапоненко [4], С.П. Дунда [16], Г.А. Какуніна [11], Е.М. Коротков [14], Т.Б. Надтока [11], А.П. Пакрухин [4], О.П. Пашенко [7], Ю.А. Пługіна [10], Р.О. Побережний [12], Ю.С. Погорелов [6], О.В. Раєвнева [5] та ін.

Постановка цілей. Мета дослідження – шляхом критичного аналізу різноманітних підходів визначити сутність поняття "розвиток підприємства", яке найповніше відображало б сутнісні характеристики цього поняття і було б адаптоване до змін динамічного середовища функціонування підприємств.

Виклад основного матеріалу. Дослідження сутності поняття "розвиток підприємства" доцільно починати з визначення поняття "розвиток". Велика радянська енциклопедія подає трактування поняття "розвитку" як необоротної, спрямованої закономірної зміни матеріальних та ідеальних об'єктів [1, с. 592]. Тільки одночасна наявність цих трьох зазначених властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін:

- оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення постійної системи функцій);
- відсутність закономірності характерно для випадкових процесів катастрофічного типу;
- за відсутності спрямованості зміни не можуть нагромаджуватися, і тому процес втрачає характерну для розвитку єдину, внутрішню взаємозалежну лінію.

Внаслідок розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, що виступає як зміна його складу або структури (тобто виникнення, трансформація або зникнення його елементів чи зв'язків). В енциклопедії "Вікіпедія" подано таке визначення: розвиток – це розгорнутий у часі процес кількісних та якісних змін в організмі та психіці людини, її мисленні, почуттях і поведінці, що є результатом біологічних процесів в організмі та впливів навколишнього середовища [2].

В Академічному тлумачному словнику української мови визначено розвиток як процес, внаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого [3]. На думку О.Л. Гапоненко, А.П. Пакрухіна, розвиток – це рух вперед, формування нових рис, становлення нових структурних характеристик об'єкта, його еволюція, поліпшення, удосконалювання, прогрес, а також ріст і розширення [4, с.11].

Виділяють три основні підходи до розуміння розвитку: через вивчення і виділення властивостей систем, які розвиваються; через формування трактувань цієї дефініції; як порівняльної характеристики об'єкта. За першим підходом, розвиток є незворотним, спрямованим, закономірним і унікальним процесом змін відкритої системи у просторі та часі. Другого підходу дотримуються такі вчені, які визначають розвиток як процес формування нової відкритої системи, який виражений у якісній зміні складу, структури і способу функціонування системи, що виявляється у кризовій формі та спрямований на досягнення цілей підприємства. Інші вчені розуміють розвиток як унікальний процес трансформації відкритої системи в просторі та часі, що характеризується постійною зміною цілей його існування шляхом формування нової відкритої системи і переведом його в нову траєкторію розвитку [5, с.108].

Розвиток як загальнонаукову категорію розглядають з трьох сторін: як закон, як принцип та як явище. Розвиток як закон характеризує перехід від одного буття до іншого, причому наступний стан буття буде іншим за попередній за кількісними або якісними характеристиками. Традиційно вважають, що наступний стан буття буде кращим за попередній. Розвиток як явище є протилежним до буття, яке знаходиться в незмінному стані. Розвиток як принцип є іманентною рисою буття, його невід'ємною характеристикою, що також зумовлює можливість подальших змін буття [6, с. 31].

Розвиток для організації розглядають, з одного боку, як такий тип змін, що підвищує ступінь організованості системи, а з іншого – як виділену у складі підприємства систему, в якій об'єднані інноваційні процеси, що ведуть до кількісних та якісних змін у всіх функціональних галузях підприємства, а також контури її управління на основі зворотних зв'язків, у яких розв'язуються задачі стратегічного й тактичного управління у запусках

механізми самоорганізації оперативного управління розвитком. Базуючись на моделі життєвого циклу організації, розвиток підприємства можна трактувати як життєвий цикл, який характеризується часовими етапами і має такі стадії розвитку організації: народження, дитинство, отрочтво, рання зрілість, розквіт сил, повна зрілість, старіння, оновлення [7, с. 100].

Складовою розвитку є економічний розвиток, який в універсальному словнику-енциклопедії трактується як якісні й структурні зміни в національних економіках як наслідок економічного зростання; чинники, що впливають на економічний розвиток: людський капітал, капітал фінансовий і майновий, природні ресурси, технологія, культура; коли всі чинники виступають у великій кількості, вони здатні стимулювати економічний розвиток, коли їх бракує – можуть бути перепоною для економічного розвитку [8].

Структуру економічного розвитку формує розвиток усіх його елементів: розвиток економічної системи, розвиток галузі, розвиток підприємства, розвиток людського, фінансового та майнового капіталу, розвиток інноваційних та інвестиційних процесів тощо. Кифяк В. узагальнив та систематизував підходи до трактування розвитку підприємства (рис.).

Рис. Підходи до визначення категорії "розвиток підприємств" [9, с. 191]

Наведемо в таблиці систематизацію визначень поняття "розвиток підприємства", наведених у науковій літературі.

Отже, незважаючи на поширеність поняття "розвиток підприємства" в науці, не має універсального визначення цієї категорії. Проте ця категорія, поряд з наявними їй особливостями трактування різними авторами, має спільні характеристики. Такими характеристиками, на думку автора, є: наявність кількісних та якісних змін, перехід з одного стану в інший, адаптація до впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Аналіз визначення поняття "розвиток підприємства" у науковій літературі дав змогу авторам виокремити два аспекти його трактування – у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні розвиток підприємства розглядають як стан чи результат зміни діяльності (складу, властивостей) підприємства, переходу підприємства в інший кількісний та якісний стан під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. У широкому розумінні розвиток підприємства трактується як незворотній, спрямований, закономірний процес, який є безперервною та послідовною зміною (сукупність змін) результатів чи станів підприємства в часі та просторі на кількісно і якіс-

но інший за попередній під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Табл. Визначення поняття "розвиток підприємства"

Автори [джерело]	Визначення поняття "розвиток підприємства"
Т.Б. Надтока, Г.А. Какуніна [10]	Процес сукупних змін у соціально-економічній системі підприємства, спрямований на його перехід у новий якісно-кількісний стан у часі під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, причому за напрямом він може бути як позитивним, так і негативним.
Ю.А. Плугіна [11, с. 194]	Якісні перетворення в його діяльності за рахунок змін кількісних і структурних характеристик техніко-технологічних, організаційно-комунікаційних, фінансово-економічних ресурсів на основі ефективного використання інтелектуально-кадрових ресурсів та інформаційних технологій.
Р.О. Побережний [12, с. 91]	Спрямована зміна якісного стану організації, її структури, складу або властивостей, кількісних чи якісних змін елементів організації. При цьому розвитку організації притаманні ті ж властивості, що і "філософському розвитку", тобто циклічність і спіральність.
Н.В. Афанасьєв, В.Д. Рогожин, В.І. Рудика [13, с. 27]	Об'єктивна зміна тільки якісних характеристик системи обумовлена як фундаментальними законами природи (єдності та боротьби протилежностей, переходу кількості у якість, розвитку суспільства по спіралі та нагору), так і закономірностями функціонування конкретних систем (старіння устаткування, набуття досвіду і знань співробітниками, виснаження природних ресурсів), при якій формуються нові властивості системи.
Е.М. Коротков [14, с. 296]	Сукупність змін, які ведуть до появи нової якості та зміцнення життєвості системи, її здатність чинити опір руйнівним силам зовнішнього середовища.
О.В. Раєвнева [5, с. 108]	Унікальний процес трансформації відкритої системи в просторі та часі, який характеризується перманентною зміною глобальних цілей його існування шляхом формування нової дисипативної структури і переводом його в новий аттрактор (одна з альтернативних траєкторій розвитку підприємства) функціонування.
С.П. Дунда [15]	Сукупність спрямованих, інтенсивних та якісних змін економічної природи, що відбуваються на підприємстві внаслідок суперечності у внутрішньому середовищі та впливів факторів зовнішнього середовища.
О.Є. Кузьмін [16, с. 36]	Розвиток кожної організації має циклічний характер, тобто проходить через певні стадії життєвого циклу, що визначають особливості виробничо-господарської, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності.
Ю.С. Погорелов [6, с. 32]	Безупинний процес, що відбувається за штучно встановленою або природною програмою як зміна станів підприємства, кожен з яких є якісно іншим за попередній, через що у підприємства як у більш складної системи виникають, розкриваються та можуть бути реалізовані нові можливості, нові властивості, якості та характерні риси, які сприяють здатності підприємства виконувати нові функції, вирішувати принципово інші завдання, що зміцнює його позиціонування в зовнішньому середовищі і підвищує здатність протидіяти його негативним впливам.
М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури [15]	Довгострокова програма вдосконалення можливостей вирішувати різні проблеми і здібностей до відновлення, особливо шляхом підвищення ефективності управління культурою організації.
В. Кифяк [9, с. 193]	Динамічна система взаємодіючих підсистем, передумов, факторів і принципів, які формують вектор кількісних і якісних змін функціонування підприємством, спрямованих на досягнення пріоритетів.

Висновки. Отже, внаслідок аналізу теоретичних підходів до визначення основних дефініцій, якими автори трактують розвиток підприємства, сформовано авторське визначення поняття "розвиток підприємства" у вузькому та широкому розумінні, яке найповніше відображає сутнісні характеристики цього поняття і адаптоване до змін динамічного середовища функціонування підприємств.

Враховуючи безперервний процес змін динамічного середовища, необхідно виявляти нові фактори впливу на розвиток підприємства; розробляти дієві механізми адаптації розвитку підприємства до змін навколишнього середовища з врахуванням теоретичних положень і прикладних рекомендацій сучасних досліджень науковців.

Література

1. Большая советская энциклопедия: Гл. ред. А.М. Прохоров. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – М.: Изд-во "Сов. энциклопедия", 1975. – Т. 1-30, т. 21. – 640 с.
2. Розвиток (значення). [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Розвиток_\(значення\)](http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Розвиток_(значення)).
3. Розвиток : академічний тлумачний словник української мови (1970-1980). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.sum.in.ua/s/rozvytok>.
4. Гапоненко А.Л. Стратегическое управление : учебник [для студ. ВУЗов] / А.Л. Гапоненко, А.П. Панкрухин. – М.: Изд-во "ОМЕГА-Л", 2006. – 464 с.
5. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі : монографія / О.В. Раєвнева. – Харків, 2006. – 496 с.
6. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис / Ю.С. Погорелов // Теоретичні та прикладні питання економіки. – К., 2012. – Вип. 27, т. 1. – С. 30-34.
7. Пашенко О.П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О.П. Пашенко // Вісник Хмельницького національного університету. – Сер.: Економічні науки. – 2011. – № 2, т. 2. – С. 99-103.
8. Економічний розвиток. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.slovopedia.org.ua/29/53397/10788.html>.
9. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії "розвиток підприємства" / В. Кифяк // Економічний аналіз. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С. 190-194.
10. Надтока Т.Б. Соціальний розвиток промислового підприємства та механізми його управління // Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем : монографія / Т.Б. Надтока, Г.А. Какуніна, О.В. Мартякова та ін. / за заг. ред. О.В. Мартякової. – Донецьк : Вид-во ДонНТУ, 2011. – 744 с. – С. 564-569.
11. Плуґіна Ю.А. Інтелектуальний розвиток: сутність поняття / Ю.А. Плуґіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків, 2011. – № 36. – С. 193-196.
12. Побережний Р.О. Основні напрямки розвитку підприємств машинобудування / Р.О. Побережний // Вісник національного технічного університету "ХПІ". – Харків, 2012. – № 13. – С. 90-100.
13. Афанасьев Н.В. Управление развитием предприятия : монография / Н.В. Афанасьев, В.Д. Рогожин, В.И. Рудыка. – Харьков : Изд. Дом "ИНЖЭК", 2003. – 184 с.
14. Коротков Э.М. Концепция менеджмента / Э.М. Коротков. – М.: Изд-во "Дека", 1997. – 304 с.
15. Дунда С.П. Теоретичні підходи до визначення поняття "розвиток підприємства". [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pperi/2011_32/Dunda.pdf.
16. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту : підручник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: ТОВ "Академвидав", 2003. – 416 с.
17. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Изд-во "Дело", 1994. – 680 с.

Прійма Л.Р., Кульняк І.Я. Развитие предприятия: сущность понятия

На основе анализа литературных источников изучена сущность понятия "развитие". Раскрыты теоретические подходы различных авторов к трактовке понятия "развитие предприятия", что позволило обосновать авторский подход к толкованию этого понятия и выделить общие характеристики: наличие количественных и качественных изменений, переход из одного состояния в другое, адаптация к воздействию факторов внешней и внутренней среды. На основе обобщения и систематизации существующих толкований предложено авторское определение сущности понятия "развитие предприятия" в узком и широком смысле.

Ключевые слова: развитие, развитие предприятия, изменения, состояние объекта, динамичная среда.

Prijma L.R., Kulynyak I.Ya. Enterprise development: the essence of the concept

Based on the literature the essence of the concept of "development" is studied. Theoretical approaches of different authors to the interpretation of the concept "enterprise development" which made it possible to prove the author's approach to its interpretation are given. There are identified the common characteristics of the investigated concepts: the existence of quantitative and qualitative changes, the transition from one state to another, adapting to the effects of factors of the external and internal environment. On the base of generalizing and systematizing the existing interpretations the author's determination of the essence of the concept "enterprise development" in the narrow and broad sense is proposed.

Keywords: development, enterprise development, changes, state of the object, dynamic environment.

УДК 336.71(477)

Ст. викл. Л.Б. Сіверська – Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Визначено роль іноземного капіталу в банківській системі України та охарактеризовано позитивні й негативні аспекти впливу іноземного капіталу на функціонування вітчизняного банківського сектору. Запропоновано необхідний перелік заходів, які потрібно реалізувати для забезпечення ефективності процесу входження іноземного капіталу у вітчизняний банківський бізнес.

Ключові слова: банк, іноземний капітал, банківська система, банки з іноземним капіталом.

Актуальність дослідження. Наявність в економіці будь-якої країни значних обсягів іноземного капіталу є ознакою макроекономічної стабільності та високого рівня довіри інвесторів. За останні декілька років істотно збільшилась частка іноземного капіталу в банківській системі України. Прихильники політики припливу іноземного капіталу вважають, що присутність іноземних банків є позитивним фактором для розвитку банківської системи, оскільки це дасть змогу підвищити рівень конкуренції, забезпечити надходження інвестицій.

Досліджено вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи України в наукових публікаціях О. Барановського, В. Гейця, Н. Шелудько та ін. Вчені розробили стратегії входження України в міжнародний банківський простір, проаналізували мотиви і тенденції присутності іноземного капіталу в банківському секторі України з позицій можливих ризиків для